

PÕLVA KIHULKUND

Põlva kihlkunna
tsihiotsminõ 18.05.2024

Mõõtkava
1 : 10 000
H = 2,5 m

LÖVVÄMI TII UMALÕ PIDOLÕ!

- 61 LINNAMÄGI
- 62 JOHANNESE NIMEGA
- 63 KROSSIRADA
- 64 MÄLESTUSSAMMAS
- 65 SPORDIHOONE
- 66 LAULULAVA
- 67 KIRIK JA SAMMAS
- 68 EMA POJAGA
- 69 PASTORAAT
- 70 LEERIMAJA
- 71 HAIGEMAJA
- 72 SELTSIMAJA
- 73 MÄLESTUSMÄRK
- 74 MÄLESTUSKIVI
- 75 KIVITEHAS
- 76 VALLAMAJA
- 77 KELDRIKAELA
- 78 TERE LIPUD
- 79 KALMISTU
- 80 RAUTTEEJAAM

UMA PIDO

TSIHIOTSMISÕMÄNG

Kaart: OK Võru
Alus: Maa-amet

Rada: Katrin Viilu

UMA PIDO

TSIHLOTSMISÖMÄNG

PÕLVAN 18.05.2024

61. Rosma liinamägi

Rosma oll' muinasao lõpuotsan Lõuna-Eestin üts suurõmbit ja kimmämbit kantsõ.

Arkõoluugõ arvamisõ perrä ehitedi kandsivall 1223. aastaga mässü aigu.

Kants ehitedi 15–20 miitre korguisi nõlvuga kingo otsa. Kandsi huuv ei olõ' kõrraperälidse kujoga, pikkust om seol 125 ja lakjust 70 miitret, pindalla om umbõs 5 700 m². Ümbre moro om 300 miitre pikkunõ, siseküle puult 1,5 miitre korgunõ liivast tsõõrvall. Valli seen om kats suurõmbat varetikotust: mäe põhja- ja lõunõhummoguosan.

2019. aastaga piimäkuun lask' maaumanik liinamäe lakõs rako'. Tõie käügin lahuti är ka pääväreti kotus.

Rosma linnamägi

Rosma oli muinasaja lõpul Lõuna-Eestis üks suuremaid ja tugevamini kindlustatud linnuseid. Arheoloogid on pakkunud, et linnusevall ehitati 1223. aasta ülestõusu ajal.

Linnus rajati 15–20 meetri kõrguste järskude nõlvadega künka laele. Ebakorrapärase kujuga linnuseõue pikkus on 125 ja laius 70 meetrit, pindala on umbes 5 700 m². Ümber kogu õueala asub 300 meetri pikkune, siseküljelt 1,5 meetri kõrgune liivast ringvall. Vallis on kaks suuremat väravakohta: mäe põhja- ja kaguosas.

2019. aasta juunis lasi maaomanik linnamäel lageraie teha. Tööde käigus rikuti ka peavärava koht.

62. Johannese nimega kuul

Edimäne kuul ehitedi Rosmalõ aastagal 1766, parhillanõ maja om ehitet aastagal 1872. Seo om üts vanõmbit koolimajju Põlva maakunnan.

Tan sündü tunnõt koolimiis ja koolivahtsõndusliikmise iistvõtja Käisi Johannes (1885–1950), kiä pandsõ Eestin muu hulgan põhja luudusoppusõ metoodigalõ ja propagiirsõ kooliaidu kujondamist.

Tä lõpõt Petrogradi ülikooli ja oll' Vologda oppajidõ instituudin oppaja ja direktri, Pihkvan rahvaharidusõ instituudi oppaja ja kubõrmangu haridusosakunna instruktor.

Pääle Eestisse tagasi tulõkit tüüt' tä haridusministeeriümin ku nõvvuandja, oll' Võro Oppajidõ Seminäri ja Paldiski Ütisreaalgümnaasiumi direktri, sis Eesti Oppajidõ Liidu tiiduslik sekretär, haridusõ rahvakomissariaadi metoodigaosakunna juhataja, aokirä Nõukogude Kool tekevtoimõndaja, haridusministeeriümi metoodigaosakunna juhataja ja kuulõ inspektri.

Käisi Johannes kuuli 29. piimäkuul 1950 ja om matõt Põlva kalmuaida.

Parhilla tüütäs seon majan Johannese kuul ja latsiaid.

Johannese nimega kool

Esimene kool ehitati Rosmale aastal 1766, praegune hoone on ehitatud aastal 1872. See on üks vanemaid koolimaju Põlvamaal.

Siin sündis tuntud koolimees ja kooliuuendusliikumise juht Johannes Käis (1885–1950). Ta pani Eestis aluse ka loodusõpetuse metoodikale ja propageeris kooliaedade kujondamist. Käis lõpetas Petrogradi ülikooli ning oli Vologda õpetajate instituudis õppejõud ja direktor, Pihkvas rahvahariduse instituudis lektor ja kubermangu haridusosakonna instruktor.

Pärast Eestisse naasmist töötas ta haridusministeeriumis riigikoolinõunikuna, oli Võru Õpetajate Seminari ja Paldiski Ühisreaalgümnaasiumi direktor, siis Eesti Õpetajate Liidu

teaduslik sekretär, hariduse rahvakomissariaadi metoodikaosakonna juhataja, ajakirja Nõukogude Kool tegevtoimetaja, haridusministeeriumi metoodikaosakonna juhataja ning koolide inspektor.

Johannes Käis suri 29. juunil 1950 ja on maetud Põlva kalmistule.

Praegu tegutseb majas Johannese kool ja lasteaed.

63. Rosma krossirada

Põlvast Võro poolõ sõitõn jääs asulast vällä jõudõn kurakätt Rosma krossirada. Liivanõ rada om 1500 miitret pikk ja tolmas kuivaga kõvastõ.

Kõnõldas, et 1970. aastil peeti raja pääl egä pühapäiv võistluisi. Pikä aoluuga om ka 1. lehekuu motokross. Seo krossiraa pääl omma' võistõlnu kõik Eesti parõmba' krossimehe'.

Rosma krossirada

Põlvast Võru poole sõites jääb asulast välja jõudes vasakut kätt Rosma krossirada. Liivane rada on 1500 meetrit pikk ja tolmas kuivaga kõvasti.

Räägitakse, et 1970. aastatel toimusid rajal iga pühapäev võistlused. Pika ajalooga on ka 1. mai motokross. Sellel krossirajal on võistelnud kogu Eesti krossiparemik.

pildil Tarmo Tamm ja Kalmer Kanarik

64. Hurda Jakobi mälehtüssammas

Põlvamaal Lepä talon Himmastõ külakuulmeistre perren sündünü Hurda Jakob (1839–1907 (vkp 31.12.1906)) oll eesti rahvaluulõ- ja keeletiidlane, vaimolik ja üts eestläisi rahvuslidsõ heränemisao tähtsämbit tegeläisi.

Tä võtsõ iist eesti rahvaluulõ kogomist ja tiiduslist välläandmist ja oll' osalinõ pallodõ heränemisaol luuduisi ütisiüisi tüün.

Aastagast 1992 andas vällä Hurda Jakobi rahvuskultuuri avvuhinda. Mälehtüssammas panti Hurda Jakobi avvus pistü 1989. aastagal. Põlvan om ka Hurda uulits.

Jakob Hurda mälestussammas

Põlvamaal Lepa talus Himmaste külakoolmeistri perekonnas sündinud Jakob Hurt (1839–1907(vkj 31.12.1906)) oli eesti rahvaluule- ja keeleteadlane, vaimulik ning üks eestlaste rahvusliku ärkamisaja juhtivaid tegelasi.

Ta algatas eesti rahvaluule kogumise ja teadusliku publitseerimise ning osales paljude ärkamisajal loodud organisatsioonide töös.

Aastast 1992 antakse välja Jakob Hurda rahvuskultuuri auhinda. Mälestussammas püstitati Hurdale 1989. aastal. Põlvas on ka Hurda tänav.

65. Põlva spordihoonõ

Staadioni veeren sais Põlva spordihoonõ, mille projõkti om tennõ Aino Asszonyi. Ehitõs nakas pääle 1967. aastagal ja maja tetti valla mahlakuun 1973. Majan omma' tüütänü pallo seldsi', klubi', asutusõ'. Tan om Eesti kõgõ suurõmb siselaskõtiir: kõrraga saa 50 miitre tiirun laskõ' 16 inemist, 25 miitre püstolitiirun 10 inemist ja 10 miitre õhupüssitiirun 10 inemist. Õkva olli' tan 50. kõrda Põlva karigavõistluisi laskmisõn ja platsin olli' kõik mi tipplaskja'. Põlvast om kasunu mito suurmeistrit ja parhilla triin tan olümpiämängõ jaos püstolilaskja Oleski Peeter.

Tan om peetü ka tõisi võistluisi. Ku riigiasotus lõpõt maja tegevüse põimukuun 2001 ja anti üle Kaitsõliidulõ. 2008. aastaga keväjä võtsõ maja 70 aastas rendile OÜ 7 Metsa, andõn lubahusõ investiiri huunõhe 35 millonit kruuni. Majja pidi tulõma säidsmekõrdnõ vaba ao keskus. Es tulõ midägi ja maja lagonõs.

Põlva spordihoone

Staadioni serval asub Põlva spordihoone, mille projekti on teinud Aino Asszonyi. Ehitus algas 1967. aastal ja hoone avati aprillis 1973. Majas on töötanud paljud seltsid, klubid, asutused. Siinne siselasketiir on Eesti suurim: korraga saab 50-meetrises tiirus lasta 16 inimest, 25-meetrises püstolitiirus 10 inimest ja 10-meetrises õhupüssitiirus 10 inimest. Äsja toimusid 50. korda Põlva karikavõistlused laskmises ja kohal olid kõik meie tipplaskurid. Põlvast on sirgunud mitu selle ala suurmeistrit ja praegu treenib siin olümpiaks püstolilaskur Peeter Olesk.

Siin on peetud ka teiste spordialade võistlusi. Riigiasutusena lõpetas maja tegevuse augustis 2001 ja anti üle Kaitseliidule. 2008. aasta kevadel võttis maja 70 aastaks rendile OÜ 7 Metsa kohustusega investeerida sellesse 35 miljonit krooni. Hoonesse pidi tulema seitsmekorruseline vaba aja keskus. Ei tulnud ja maja laguneb.

66. Indsikurmu laululava

Indsikurmut tiidvä pallo inemise' nii Eestist ku kavvõmbalt innekõgõ köüdüssen laulupidotraditsiooniga. Teedäki peeti Eestimaa edimädse' laulupühä' aastagal 1855 ja 1857 just Põlvan. Laululava sai valmis 1969. aastagal, aga 2002. aastagal palli maaha ja tull' vahtsõst üles ehitä'.

Ka täämbädsel pääväl om Indsikurmu tunnõt kontsõrdi- ja pidokotus. Laulukaarõ ala mahus ümbre 3500 laulja, muro pääle tandsma ja pito pidämä inämb huviliidsi.

Indsikurmun om kõrraldadu ka Eesti üliõpilaisi ehitüsmalõva veterananõ kokkotulõkit.

Intsikurmu laululava

Intsikurmut teavad paljud inimesed nii Eestist kui ka kaugemalt eelkõige seoses laulupeotraditsiooniga. Teadupärast peeti Eestimaa esimesed laulupühad aastatel 1855 ja 1857 just Põlvas. Laululava valmis 1969. aastal, aga 2002. aastal põles maha ja tuli taastada.

Ka tänapäeval on Intsikurmu tuntud kontserdi- ja peopaik. Laulukaares alla mahub ligi 3500 lauljat, murule tantsima ja pidutsema aga rohkem huvilisi.

Intsikurmus on korraldatud ka Eesti üliõpilaste ehitusmaleva veteranide kokkutulekuid.

67. Maarja kerik ja vabahussammas

Põlva Maarja kerik om Vana-Võromaa kõgõ vanõmb kerik. Selle ehit' bernhardiinõ ordu pääle Kirapää lossi valmissaamist 1226. Kirik ehitedi aastil 1460–1470 ning seod tetti laembas aastil 1841–1845.

Parhillaanõ tornijago om peri just tuust aast. 1613. aastagal palli' sõakeerisen maaha kerik ja üteliidsi kõik kerigu hoonõ'.

Kulladsõ kikka seen olli' paprõ', miä näütäse', et 1726. aastagal kinksõ seosama kikka ja muna, mia parhilla torni otsan omma', Põlva kerigulõ Weiso Peter Väimäläst.

Hõril om tettu aastagal 1833. Kerigukell om valõt 1868. aastagal Saksamaal. Kerigutorni kõrgus om 36,5 meetrit.

Legendi perrä tahõti kerik ehitä' eestläisi pühämõtsa, a seo es miildü' eestläisile. Egäs hummogus olli' päivä ehitedü müürü kokko sadanu. Minti targa käest nõvvu küsümä ja tark vastas': „Kerigu müürü' jäävä' püsümä sis, ku müürü sisse pandas elosalt üts süüldä tütärlats põlvili asõndin.“

Kogodusõn valiti vällä Maarja-nimeline tütrik. Müürü sisse tetti mulk, kohe Maarja põlvilõ sisse mahtusi ja ette panti suur kivi. Tõsõst mulgust anti tälle leibä ja vett, et tä elon püsünü. Sis panti tuu mulk kah kinni ja müürü' naksi' pidämä. Et Maarja oll' müürü seen põlvili, naati seod kotust ja kerigut kutsma Põlvas.

Kerigu kõrval saais vabahussammas. Seo om pühendet Eesti Vabahussõan ja I maailmasõan langõnuilõ sõamiihile. Samba nurgakivi säeti paika 3. rehekuul 1926 (kujomeistre Elleri Aleksandri). Vabahussammas lahuti 1946. aastagal maaha. Kõnõldas, et seo jaos tuudi Võrolt paiga pääle sõamehe'. Samba kotussõ pääle tetti tandsulava, ildamba bussijaam.

Mälehtüssammas tetti vahtsõst valla 29. hainakuul 1989.

Maarja kirik ja vabadussammas

Põlva Maarja kirik on Vana-Võrumaa vanim kirik. Selle ehitas bernhardiinide ordu pärast Kirumpää lossi valmimist 1226. Kirik ehitati aastatel 1460–1470 ning seda laiendati aastatel 1841–1845.

Praegune torniosa on pärit just sellest ajast. 1613. aastal põlesid sõjakeerises maha kirik ja kõik kirikule kuuluvad hooned.

Kullatud kuke sees olevatest paberitest nähtub, et 1726. aastal kinkis sellesama kuke ja muna, mis praegugi torni otsast vaatab, Põlva kirikule Peter Weiso Väimelast.

Orel valmistati aastal 1833. Kirikukell valati 1868. aastal Saksamaal. Kirikutorni kõrgus on 36,5 meetrit.

Legendi järgi taheti kirik ehitada eestlaste vanasse hiide. See ei meeldinud aga eestlastele.

Igaks järgmiseks hommikuks olid päeval ehitatud müürid kokku varisenud. Mindi targalt nõu küsima ja tark vastas: „Kiriku seinad jäävad püsti siis, kui müürida sinna elusalt üks süütu tütarlaps põlvili asendis.“

Koguduses valiti välja Maarja-nimeline tüdruk. Müüri sisse tehti auk, kuhu Maarja põlvili sisse mahtus, ja see suleti suure kiviga. Teise augu kaudu anti neiu leiba ja vett, et ta elus püsiks. Seejärel suleti ka see auk ja müürid hakkasid kandma. Et Maarja oli müüris põlvili, hakati seda kohta ja kirikut kutsuma Põlvaks.

Kiriku kõrval asub vabadussammas. See on pühendatud Eesti Vabadussõjas ja I maailmasõjas langenud sõduritele. Samba nurgakivi pandi 3. oktoobril 1926 (skulptor Aleksander Eller).

Vabadussammas lõhuti 1946. aastal. Räägitakse, et selleks toodi Võrust kohale sõdurid.

Samba asemele rajati tantsulava, hiljem bussijaam. Mälestussammas taasavati 29. juulil 1989.

68. Imä pujaga

Tan pargin oll II maailmasõan 1944. aastagal langõnuidõ ütishaud, kohe oll matõd 137 Põlva lähkül hukka saanut. Tan peeti Nõvvukogodõ aol pioneeriüritüisi ja miitingit. Hukkasaanuidõ põrm matõti ildamba ümbre kalmuaiduhe ja samba kotussõ pääle panti 1980. aastagal Reiteli Kalju luudu mälehtüsmärk: imä uma vika saanu pujaga.

Ema pojaga

Siin pargis asus II maailmasõjas 1944. aastal langenute vennashaud, kuhu oli maetud 137 Põlva lähedal hukkunut. Siin toimusid Nõukogude ajal pioneerikoondused ja miitingud. Langenute säilmed maeti hiljem ümber kalmistutele ning samba asemele paigaldati 1980. aastal Kalju Reiteli loodud mälestusmärk: ema haavatud pojaga.

69. Kerigumõisa

1613. aastal palli' sõa aigu maaha kerik ja kõik kerigu huunõ'. Vahtsõnõ kerigumõisa, kon olli' opõtaja elomaja, ait, laut, tall ja sann, ehitedi kõigi kihlkunna mõisnigõ' abiga valmis 1632. aastagal. 1944. aastaga sügüse pandsõ' taganõja' Saksa väe' Põlva alõvigu palama, nii häädü sõjatulõn alõvigu keskus, säälhulgan kerigumõisa. 1947. aastagal anti pastoraat kogudusõlõ, kiä nakas majja õkva vahtsõst luuma. Aastaga lõpus oll hoonõl katus pääl. Mõni

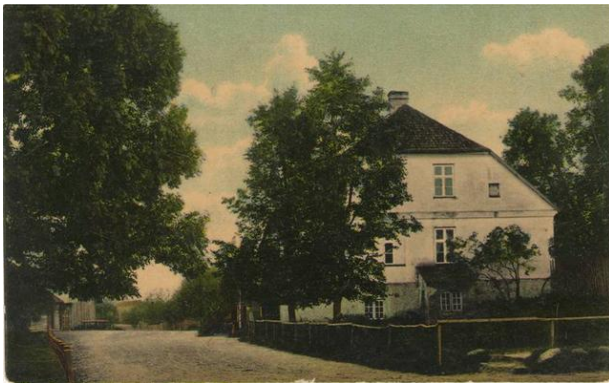
aastaga ildamba võeti pastoraat riigi umas ja anti paigapäälidsele tarvitajidõ ütistüle. Majan olli' ütistü poodi'.

Rehekuun 1950 tull' kogodusõl är anda' ka ruumi' leerimajan, kon elli' opõtaja ja kellämiis ja tüüt' ka kogodusõ kandsalei. Kogodus sai tüüruumi' aoluulidsõ pastoraadihoonõ katusõkõrra pääl. Parhilla om sääl Põlva Jakobi Kuul.

Pastoraat

1613. aastal põlesid sõjakeerises maha kirik ja kõik kirikule kuuluvad hooned. Uus pastoraat, mis koosnes õpetaja elumajast, aidast, laudast, tallist ja saunast, ehitati kõigi kihelkonna mõisnike abiga valmis 1632. aastal. 1944. aasta sügisel panid taganevad Saksa väed leekkuulidega Põlva aleviku põlema, nii hävis sõjatules Põlva aleviku keskus, sealhulgas pastoraat. 1947. aastal anti pastoraat koguduse valdusse. Kogodus asus maja kohe taastama ja viis selle aasta lõpuks katuse alla. Mõni aasta hiljem pastoraat natsionaliseeriti ning anti kohalikule tarbijate kooperatiivile. Majas asusid kooperatiivi kauplused.

Oktoobris 1950 tuli kogudusel vabastada ruumid ka leerimajas, kus elasid õpetaja ja kellamees ning asus koguduse kantselei. Kogodus sai tööruumid ajaloolise pastoraadihoone katusekorrusele. Nüüd tegutseb seal Põlva Jakobi Kool.

70. Leerimaja

Vahtsõnõ leerimaja pühitsedi aastagal 1897. Tan elli' edimält opõtaja ja kellämiis ja oll' ka kogodusõ kandsalei. Nõvvukogodõ aol olli' majan riigipank ja hoiukassa, ildamba perreammõt. Tuuperäst oll 1993. aastagal kogodusõlõ tagasi antu hoonõ ka hään saisun. Parhilla omma' majan kohvik Aal, raamadupidämisbüroo ja hambatohtri.

Leerimaja

Uus leerimaja pühitseti aastal 1897. Siin elasid kõigepealt õpetaja ja kellamees ning asus koguduse kantselei. Nõukogude ajal asusid majas riigipank ja hoiukassa, hiljem perekonnaseisuosakond. Seetõttu oli 1993. aastal kogudusele tagastatud hoone väga heas korras. Praegu tegutsevad majas kohvik Aal, raamatupidamisbüroo ja hambaarst.

71. Haigõmaja

Edimäne Põlva haigla oll tan. Kui 1980. aastidõ alostusõn vahtsõnõ haigla ehitedi, lätsi meditsiinasotusõ, miä olli lagjan mitmõn hoonõn, kokko vahtsõhe majja. Parhilla omma' seon majan taastusravikeskus ja küläliisikortina'.

Haigemaja

Esimene Põlva haigla asus siin. Kui 1980. aastate alguses valmis uus haigla mäe otsas, kolisid mitmes hoones tegutsenud meditsiinasutused kokku uude majja. Praegu asuvad siin taastusravikeskus ja külaliskorterid.

72. Seldsimaja

1907. aastagal luudi Põlvamaa Rahvaharidusõ Selts, seldsi pidosit peeti leerimajan. 1910. aastagal ehitedi kihlkunna ütids jövvuga vana kerigukõrdsi asõmalõ suur ja illos seldsimaja. Seldsi põhitegemise' olli' kõüdedü näütemängoga. Vällä tull' inämb ku 150 lavastust. Pääle sõnalavastuisi tuudi püüne pääle opõrette. Seldsi man olli viil segä- ja miihikuur ja esiki sümfooniaorkestri. Aastil 1912–1914 ja 1932 peeti seldsimaja takan mäeperve pääl laulupidosit. Seldsimajan kõrraldadi ka egäsugumaidsi kursuisi. Aost pääle sõta kooni 1991. aastagani oll tan edimält rahva-, ildamba kultuurimaja. 1996. aastagal säädse hinnäst vahtsõndadun majan sisse Põlva Keskraamagukogo.

Seltsimaja

1907. aastal asutati Põlvamaa Rahvahariduse Selts, seltsi peod toimusid leerimajas.

1910. aastal ehitati kogu kihelkonna ühisel jõul vana kirikukõrtsi asemele suur ja ilus seltsimaja. Seltsi põhitegevuseks kujunes näitekunstharrastus. Valmis üle 150 lavastuse.

Sõnalavastuste kõrval viljeldi ka operetti. Seltsi juures tegutsesid sega- ja meeskoor ning isegi sümfooniaorkester. Aastatel 1912–1914 ja 1932 peeti seltsimaja taga mäeveerul laulupidusid. Seltsimajas korraldati ka mitmesuguseid kursusi.

Sõjajärgsest ajast kuni 1991. aastani asus siin algul rahva-, hiljem kultuurimaja. 1996. aastal kolis renoveeritud majja Põlva Keskraamatukogu.

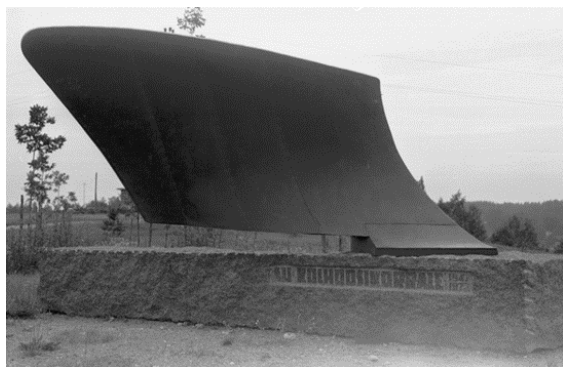

73. Adralehe-kujolinõ mälehtüsmärk

Seo mälehtüsmärk „Au kolhoosikõrralõ!“ om pantu pistü Suurõmaa-Eesti edimädse kolhoosi Võit asotamisõ 25. aastapäävä avvus. Kolhoosi Võit perrätulijas peetäs Põlva kolhuusi ja ASi Põlva Agro. Mälehtüsmärk tetti valla süküskuul 1972 ja seo om, nigu põllumiihile passis, adralehe-kujolinõ.

Adrahõlma-kujuline mälestusmärk

Mälestusmärk „Au kolhoosikõrrale!“ on püsitatud Mandri-Eesti esimese kolhoosi Võit asutamise 25. aastapäeva puhul. Kolhoosi Võit järglaseks oli Põlva kolhoos ja selle järglane omakorda AS Põlva Agro. Mälestusmärk avati septembris 1972 ja see on põllumeestele kohaselt adrahõlma-kujuline.

74. Mälehtüskivi koolilõ

1688. aastagal asutõdi Mamastõn Kõstrimäel Põlva kõstrikuul. Seo oll' Põlva kandin edimäne kuul.

Parhilladsõ Põlva kooli iinkäüjäs või pitä' inneskidse kõstrikuoli asõmal Mamastõ Kõstrimäel 1833. aastagal valla tettüt kihlkunnakuoli. Tõisi siän opsõ säääl aastil 1849–1852 Hurda Jakob. 1908. aastagal viidi kihlkunnakuul Mamastõst Põlvahe. 1920. aastagal sai kuul nimes Põlva 6-klassilinõ algkuul. Kooli korgõmb astõ (4., 5. ja 6. klass) oll' Põlvan, noorõmba' latsõ' (1., 2. ja 3. klass) opsõ' Rosma, Mamastõ ja Himmastõ algkoolin.

1931. aastagal sai Vabahuse (praegu Tuglasõ) uulidsa pääl valmis vahtsõnõ koolimaja, kon olli' kuun kõik kuus klassi. 16. põimukuun 1944 koolimaja häädü. Kotust, kon kuul oll', tähüstäs mälehtüskivi.

Mälestuskivi koolile

1688. aastal asutati Mammastes Köstrimäel Põlva köstrikool. See oli Põlva kandi esimene kool.

Praeguse Põlva kooli kõige otsesemaks eelkäijaks võib pidada endise köstrikooli asemel Mammaste Köstrimäel 1833. aastal avatud kihelkonnakooli. Teiste seas õppis selles koolis aastail 1849–1852 Jakob Hurt. 1908. aastal viidi kihelkonnakool Mammastest Põlvasse. 1920. aastal nimetati kool ümber Põlva 6-klassiliseks algkooliks. Selle kõrgem aste (4., 5. ja 6. kl) asus Põlvas, nooremad õpilased (1., 2. ja 3. kl) õppisid aga Rosma, Mammaste ja Himmaste algkoolis.

1931. aastal valmis Vabaduse (praegu Tuglase) tänaval uus koolimaja, mis mahutas kõik kuus klassi. 16. augustil 1944 hävis siinne koolimaja täielikult. Kooli asukohta tähistab mälestuskivi.

75. Telüskivivabrik

1920. aastal alost Kiroitari Gustav uma talo savidsõ maa pääl telüskivve tegemist. Savvi kaivõti säääl ligi 30 aastakka. Edimält oll' kõik käsitüü, sis võeti appi massinat ümbre ajama hobõsõ'. Pääle tuud tull' aurumassina aig.

1940. aastaga tetti vabrik riigi umas. Umanik võeti vahi ala ja hukadi. Vabrik jakas tüüd kooni 1960. aastidõ alostusõni.

Kivitehas

1920. aastatel rajas Gustav Kirotar oma talu savistele maadele tellisetööstuse. Savi kaevandati seal ligi 30 aastat. Esialgu tehti kõike käsitööna, siis võeti appi masinat ringi ajama hobused. Seejärel tuli aurumasina aeg.

1940. aastal tehas natsionaliseeriti ja töötas riigiettevõttena. Omanik vahistati ja hukati, tehas jätkas tööd kuni 1960. aastate alguseni.

76. Vallamaja

Vana-Koiola vallamaja om ehitet 1880. aastagal. Majan olli' kuunolõgitarõ, vallakohtu ruum, vangikambrõ', vallakirotaja kortin, kohtutiinri eluruum. Pääle valdu liitmist hoonõt inämb vallamajana es pruugita'.

Aastit oll' hoonõ Põlva jahiklubi käen ja säääl olli' kinä ruumi' nii pidopidämises ku ka üüveetmises. Jahimehe' nõstõdi vällä ja parhilla om maja tühi.

Vallamaja

Vana-Koiola vallamaja on ehitatud 1880. aastal. Majas olid koosolekutuba, vallakohtu istungiruum, vangikambrid, vallakirjutaja korter, kohtuteenri eluruum. Valdade liitmisel kaotas maja oma esialgse funktsiooni.

Aastaid asus hoones Põlva jahindusklubi ja seal olid kenad ruumid nii peopidamiseks kui ka ööbimiseks. Jahimehed tõsteti välja ja nüüd on maja tühi.

77. Keldrikaala

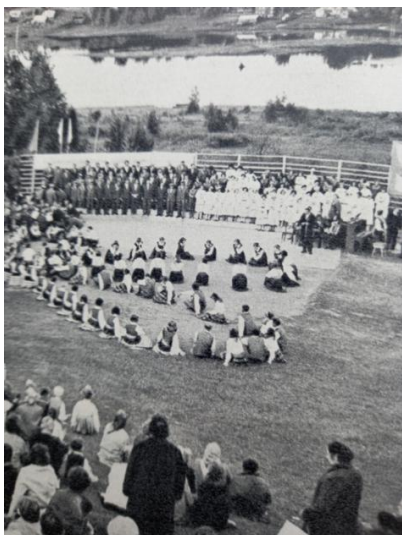
Seon kinän paigan om peetü Põlva laulupidosit ja muid ettevõtmiisi. Keldrikaalan oll' varramaba suur laululava ja rahvas sai tunda' häädmiilt ilusast kaetusõst järve pääle, ku istsõ lava vastan perve pääl.

Mõni aig toimõnd tan lumõlavvaklubi Mässer, a nüüd liikva' jalotaja' ja juuskja'.

Keldrikaela

Selles kaunis kohas on peetud Põlvamaa laulupidusid ja muid üritusi. Keldrikaelas oli suur laululava ja publik sai nautida lava vastas oleval perval kena vaadet järvele.

Mõnda aega toimetas siin lumelauaklubi Mässer, nüüd liiguvad jalutajad ja jooksjad.

78. Piimätüüstüs

Põlva piimäkombinaat luudi rehekuun 1965 ja seo om kõgõ inämb umanikku vahõtanu piimätüüstüs Eestin.

Umal hiilgeaol oll' kombinaat kõgõ suurõmb piimäpulbri tuutja Eestin. Tüüliisi jaos oll' kombinaadin 160 mugavuisiga kortinat. Majan oll' 340 kotussõga pidosaal, uma kino ja 80 kotussõga söögitarõ. Kompleksin olli' olõman kõik päämidse' olmõteenüsse' (hiussõlõikaja, kangsepp, füsioterapeut, tasoja, hambatohtri, kosmeetik) ja puut.

2009. aastaga vahtsõaastakuul liideti AS Põlva Piim Tere AS-iga. Inne toda olli umanigu' hollandlasõ'. 2017. aastagal saiva' Tere aksia' vahtsõ umanigu – AS-i Maag Grupp. Viimäne vei Tere ja Farmi piimätüüstüse 2020. aastagal ütids ettevõttõ Nordic Milk ala.

Piimatööstus

Põlva piimatoodete kombinaat loodi oktoobris 1965 ja see on kõige rohkem omanikku vahetanud piimatööstus Eestis.

Hiilgeaegadel oli kombinaat suurim piimäpulbri tootja Eestis. Töötajate jaoks oli 160 mugavustega korterit. Majas oli 340 kohaga peosaal, kino ja 80-kohaline söökla. Kompleksis

olid olemas kõik põhilised olmeteenused (juuksur, kingsepp, füsioterapeut, massöör, hambaarst, kosmeetik) ja kauplus.

2009. aasta jaanuaris liideti AS Põlva Piim Tere AS-iga. Enne seda olid omanikud hollandlased. 2017. aastal said Tere aktsiad uue omaniku – AS-i Maag Grupp. Viimane viis Tere ja Farmi piimatööstuse 2020. aastal ettevõtte Nordic Milk alla.

79. Põlva kalmuaid

Põlva kalmuaid tetti 1773. aastagal, üteliidsi ehitedi luukambri ehk õnnistusmaja üten matmisõkeldriga. Umbõs samal aol häädü tulõn pastoraat üten kerigu vara ja arhiiviga. Kalmuaia pääväreht sai valmis 1907. aastagal.

Põlva kalmuaid om matõt hulga tunnõtuid inemiisi:

Oldekopi Gustav Adolph (1755–1838) oll' Eesti vaimolik, luulõtaja ja aokiränik.

Keriguopõtaja **Schwartzi Johann Georg** (1820–1868) tiinse Põlva kogodust 48 aastat. Tä oll' kihlkunna rahvalõ perenimmi pandmisõ iistvõtja.

Vahtra Jaan (1882–1947) oll' eesti maalikunstnik, raamadugraafik, kiränik, aokiränik ja oppaja.

Kolonelleitnānt **Kurvitsa Oskar** (1888–1940) oll' sõaoluulanõ ja Vabahusõristi kavaliir.

Põlva kalmistu

Põlva kalmistu asutati 1773. aastal, ühtlasi ehitati luukamber ehk õnnistusmaja koos matmiskeldriga. Umbes samal ajal hävis tules pastoraat koos kiriku vara ja arhiiviga. Kalmistu peavärav valmis 1907. aastal.

Põlva kalmistule on maetud hulk kuulsaid inimesi:

Gustav Adolph Oldekop (1755–1838) oli Eesti vaimulik, luuletaja ja ajakirjanik.

Kirikuõpetaja **Johann Georg Schwartz** (1820–1868) teenis Põlva kogudust 48 aastat. Ta oli kihelkonna rahvale perekonnanime de paneku eestvõtjaid.

Jaan Vahtra (1882–1947) oli eesti maalikunstnik, raamatugraafik, kirjanik, ajakirjanik ja pedagoog.

Kolonelleitnant **Oskar Kurvits** (1888–1940) oli sõjaajaloolane ja Vabadusristi kavaler.

80. Raudtiijaam

Raudtiijaam tetti Põlvan valla aastagal 1931, kui sai valmis Tarto-Petseri raudtii. Põlva jaamahoonõ ja abihoonõ' omma' alalõ.

2020. aastaga piimäkuul panti Põlva raudteejaama ette muroplatsi pääle küüditatuidõ mälehtüsmärk, mille kesken omma' kolm inemiisiga täüdetüt eläjäwagonit ja aastanumbrõ' 1941 ja 1949. Mälehtüsmärgi luuja om Soansi Jaak.

Raudteejaam

Raudteejaam avati Põlvas aastal 1931, kui valmis Tartu-Petseri raudtee. Põlva jaamahoone ja abihooned on säilinud.

2020. aasta juunis avati Põlva raudteejaama esisel haljasalal küüditatute mälestusmärk, mille keskmes on kolm inimestega täidetud loomavagunit ning aastaarvud 1941 ja 1949.

Mälestusmärgi autor on skulptor Jaak Soans.

